

**KONSTITUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ GWARANTEM
PRAW I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA – WYBRANE ASPEKTY
PRAWNE**

Streszczenie.

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. rozdział regulujący status jednostki w państwie został umieszczony jako drugi, zaraz po przepisach regulujących zasady ustroju państwa, co podkreśla wagę praw jednostki oraz służebną rolę państwa wobec społeczeństwa. Polska ustawa zasadnicza mocno akcentuje indywidualistyczną koncepcję praw człowieka. Zasada wolności i praw jest fundamentem ustroju państwa i określa istotę Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Słowa kluczowe: wolność słowa, prawa obywatelskie, informacja, zgromadzenia.

I. Skrzypczak
studentka WSH
w Radomiu
(Radom, Poland)

**THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF POLAND AND THE GUARANTOR OF RIGHTS
AND FREEDOMS – SOME LEGAL ASPECTS**

Abstrakt. In the Constitution of the Republic of Poland of 2nd April 1997, the chapter which regulates the status The Polish Constitution of 2 April 1997. Chapter on the status of an individual in the country was placed as the second, after the regulations governing the political system, which emphasizes the importance of individual rights and the subordinate role of the state to society. Polish constitution accentuates the individualistic concept of human rights. The principle of freedom and rights and freedoms is the foundation of the political system and defines the essence of the Constitution of the Republic of Poland Polish Constitution.

Keywords: freedom of speech, civil rights, information, assembly.

Wstęp

Prawa i wolności obywatelskie to rodzaj praw przysługujących jednostce i upoważniających ją do domagania się od państwa podjęcia lub powstrzymywania się od określonych działań. Wiążą one jednostkę z systemem politycznym oraz czynią z niej członka wspólnoty politycznej. Zagwarantowanie obywatelom możliwości realizacji swoich interesów poprzez tworzenie konstrukcji praw obywatelskich powinien być jednym ze standardów współczesnej koncepcji demokracji. Wolności osobiste zabezpieczają jednostkę przed nadmierną ingerencją państwa w jej życie prywatne. Do wolności osobistych zalicza się prawo do życia, wolność osobistą, prawo do własności, wolność sumienia i wyznania, wolność słowa oraz zgromadzeń. Nie wolno zapomnieć, że każdy obywatel ma prawo do prywatności, ochrony danych osobowych czy też prawo do informacji. Celem tego artykułu jest zapoznanie z wybranymi prawami i wolnościami obywateli w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyboru takiego dokonałam ponieważ, tych pięć poniżej przedstawionych praw tworzy zasadnicze elementy systemu prawnej ochrony w relacji obywatel – państwo, których przedmiotem jest informacja.

Wolność słowa

Wolność słowa jest podstawowym prawem człowieka. Odnosi się ono do możliwości swobodnego wypowiedzania swoich poglądów. Jest zagwarantowana w ustawodawstwie poszczególnych państw demokratycznych i w dokumentach międzynarodowych, m.in. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, Konwencji Praw Dziecka, Konwencji o Ochronie Praw Człowieka

i Podstawowych Wolności, Deklaracji Podstawowych Praw i Wolności. Z dokumentów tych wynika, że każda jednostka ma prawo do wolności poglądów i wypowiedzi. Wolność słowa zabezpieczona jest w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Czytamy w niej, że każdemu obywatelowi powinno zapewnić się wolność do wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania uzyskanych informacji. Zgodnie z art. 30 Konstytucji RP „(...) Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”¹. Z kolei w art. 31 Konstytucji RP czytamy, że: „(...)

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

2. Każdy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje”².

Spółeczeństwo demokratyczne nie może być pozbawione prawa do wolności słowa. Warto zaznaczyć, że podstawę dochodzenia roszczeń dotyczących naruszenia dóbr osobistych reguluje Kodeks cywilny – art. 23 i 24, Kodeks karny – art. 212 i 216, Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną i ustawa o ochronie danych osobowych.

Prawo do informacji

Informacja to „(...) własność przysługująca materialnemu nośnikowi informacji (zwanemu sygnałem), której istotą jest redukcja niepewności”³. W filozofii z kolei informacja to „(...) odbicie, odwzorowanie otaczającej rzeczywistości”⁴. Nauki ścisłe podkreślają, że „(...) informacja nie jest ani materią, ani energią”⁵. Na tej podstawie proponuje się następującą definicję informacji: „(...) informacja jest niematerialna, jest przenaszalnym dobrem zmniejszającym niepewność”⁶. Dane osobowe zmniejszają zatem niepewność co do określonej osoby.

Informacja dotyczy osoby fizycznej wtedy, gdy przekazuje jakąś wiedzę na jej temat⁷.

Aby państwo było w pełni demokratyczne jego obywatele powinni mieć zapewnione prawo do informacji. Możliwość uczestniczenia poszczególnych jednostek, grup, czy wręcz całego społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji lub w procesie kontrolowania poczynań władzy zależy właśnie od posiadania informacji.

Jak słusznie zauważa T. Górczyńska: „(...) Dążenie do wglądu w działalność władzy, do samodzielnego działania, czy nawet współrzędzenia, spowodowało podanie w wątpliwość tradycyjnego modelu administracji, którego jedną z istotnych cech był zwyczaj nieinformowania tych, którzy administrowaniu i rządzeniu byli poddani, zachowywana informacji przez władzę, w przekonaniu, że wzmacnia to pewność i dominację. Ten ruch ku jawności był na tyle silny, że w latach sześćdziesiątych jawność w państwach Europy Zachodniej stała się aksjomatem i świadectwem procesów reformatorskich, warunkiem dobrego i skutecznego funkcjonowania administracji, powodem zmian w stosunkach administracja – obywatel. To była odpowiedź na sprzeciw wobec arbitralnej i zamkniętej władzy, konsekwencja domagania się nowego modelu komunikowania. Temu służyć miał dostęp do informacji, który zapewnia warunki porozumiewania, dialogu, uczestniczenia obywateli w życiu publicznym, wspólnego decydowania o wielu sprawach”⁸.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

² (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

³ J. Wojnowski, *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2001, t. 12, s. 126.

⁴ B. Stefanowicz, *Informacja*, Warszawa 2004, s. 13.

⁵ G. Szpor, Cz. Martysz, K. Wojsyk, *Ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*, Warszawa 2007, s. 39.

⁶ G. Szpor, Cz. Martysz, K. Wojsyk, *Ustawa o informatyzacji...*, op.cit., s. 40.

⁷ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Kraków 2004, s. 377 i 385.

⁸ T. Górczyńska, *Geneza i rozwój prawa do informacji*, [w:] *Miscellanea iuridica*, Tom 4, *Współczesne problemy samorządu terytorialnego – dostęp do informacji publicznej*, (red.) A. Dragoń, A. Lityński, G. Sibiga, s. 127.

Na ukształtowanie się prawa do informacji w polskim systemie prawnym miały wpływ regulacje zawarte w prawie międzynarodowym. Jednak do czasu wejścia w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r.¹ - nie było ono przedmiotem regulacji w polskich ustawach zasadniczych.

Prawo do prywatności i ochrona danych osobowych

W kwestii sposobu zbierania danych należy wskazać, że mogą one być zbierane bezpośrednio od osób, których dotyczą, jak również pośrednio, np. „(...) w drodze umowy sprzedaży bazy danych”².

Współczesne technologie doprowadziły do sytuacji, w której prawie każdy może zgromadzić o nas takie informacje, jakich jeszcze 40 lat temu nie byłyby w stanie zebrać tajne służby nawet najbardziej totalitarnych reżimów. Coraz częściej zdajemy sobie sprawę z niebezpieczeństw, jakie niosą ze sobą współczesne techniki komunikowania się. Chodzi przede wszystkim o Internet - wygodny środek komunikacji i załatwiania spraw, a przy tym kopalnię informacji. Prawo do prywatności nie jest prawem bezwzględnym, podlega pewnym ograniczeniom, tak jak większość praw i wolności obywatelskich. Prywatność jest tak bardzo istotną potrzebą człowieka, że jej prawna ochrona wydaje się rzeczą naturalną.

W literaturze wyrażono pogląd, że zabezpieczenie dotyczy zarówno danych znajdujących się w zbiorze, jak i poza zbiorem (np. na etapie gromadzenia)³. Jest on trafny tylko w odniesieniu do danych znajdujących się w systemie informatycznym. W pozostałych przypadkach ustawę stosuje się – zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 1 – tylko do przetwarzania w zbiorach ewidencyjnych.

Środki zapewniające ochronę danych dzielą się na techniczne i organizacyjne. Należy je dobierać zgodnie z zasadą adekwatności – odpowiednio do zagrożenia przetwarzającego oraz rodzaju danych. Zasada adekwatności jest doprecyzowana przez ustawodawcę w WarTechOrgR wskazującego sposób zabezpieczenia systemów informatycznych, w zależności od poziomu zagrożenia⁴.

Ważnym zagadnieniem dotyczącym prywatności jest ACTA.

Jest to również problem ściśle związany z ochroną danych osobowych. Wielu ludzi ma wątpliwości co do skutków jakie ratyfikacja ACTA może mieć dla prawa do prywatności obywateli. Jednym z największych problemów może być tu ograniczenie wolności słowa, czy też prawa do informacji. W związku z tym niezbędne jest zapoznanie obywateli ze stanowiskiem Rady Ministrów w zakresie wpływu podpisania ACTA na ich prawa i wolności.

Wolność zgromadzeń

Wolność zgromadzeń została zagwarantowana w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., art. 57, który mówi, że „(...) Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa”⁵.

O tej gwarancji czytamy w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w której uznaje się prawo każdej osoby do swobodnego, pokojowego zgromadzania się. Podobne zapisy znalazły się w Międzynarodowym Pakiecie Praw Obywatelskich, Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Deklaracji Podstawowych Praw i Wolności.

Zakończenie

¹ (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

² P. Litwiński, *Obrót prawny bazami danych osobowych*, PPH 2003, Nr 9, s. 46.

³ A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych*. Warszawa 2004, s. 238.

⁴ G. Sibiga, *Zgłoszenie zbioru danych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych*, MP 1999, Nr 8, s. 19.

⁵ (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Wolność obywatelska może być pojmowana w sposób wieloznaczny, niejednolity. Może przejawiać się w różnorodnych kontekstach i odnosić się do różnych dziedzin życia. Stosunkowo często występuje w takich dziedzinach życia społecznego jak; ekonomia, prawo czy polityka, w których terminu „wolność” używa się zwykle jako odpowiednika terminów niezależność lub niezawisłość. W dziedzinie życia społecznego termin ten bywa używany na oznaczenie tzw. wolności lub praw obywatelskich, jak np. wolność sumienia, wyznania lub słowa. Wolność stanowi podstawowe ludzkie doświadczenie, które zanim zostało wyrażone w filozofii, polityce i ekonomii, pojawiło się w mitach i religiach. W najprostszym ujęciu wolność opisuje się jako brak zewnętrznego przymusu; taki sens pojęcia podjęła i wykorzystała przede wszystkim myśl liberalna, której celem było wyzwolenie człowieka z przesądów oraz stworzenie systemu wolności przez wyeliminowanie przymusu w dziedzinie moralności, religii, ekonomii, a także z polityki i obyczajów. Godność, nieusuwalna i niestopniowalna, zasługująca na szacunek własny i innych ludzi wartość człowieczeństwa, przysługująca każdemu człowiekowi bez wyjątku.

Prawa człowieka to zespół podstawowych, niezbywalnych i uniwersalnych praw przysługujących człowiekowi bez względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie, stan zdrowia i inne nieodłącznie związane z jego naturą. Odmowa poszanowania praw człowieka stanowi nie tylko osobistą krzywdę dla jednostki, ale sprzyja niepokojom społecznym i politycznym oraz przemocy i konfliktom zarówno wewnątrz społeczeństw, jak i między całymi narodami. Prawa człowieka obejmują coraz szerszy zakres problemów, decydujących już nie tylko o samym życiu ludzkim, ale i jego jakości we wszystkich fazach, przejawach aktywności i okolicznościach.

BIBLIOGRAFIA

1. Barta.J, Fajgielski. P, Markiewicz. R, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, wyd. Wolters Kluwer, Kraków 2004.
2. Drozd. A, *Ustawa o ochronie danych osobowych*, wyd. Lexis Nexis, Warszawa 2004.
3. Górzyńska.T, *Geneza i rozwój prawa do informacji*, [w:] *Miscellanea iuridica*, Tom 4, *Współczesne problemy samorządu terytorialnego – dostęp do informacji publicznej*, red. A. Dragoń, A. Lityński, wyd. Zakamycze.
4. Litwiński. P, *Obrót prawny bazami danych osobowych*, PPH 2003, Nr 9, Wyd. Przegląd Prawa Handlowego.
5. Sibiga. G, *Zgłoszenie zbioru danych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych*, MP 1999, Nr 8.
6. Stefanowicz. B, *Informacja*, Warszawa 2004.
7. Szpor.G, Martysz. Cz, Wojsyk. K, *Ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*, Warszawa 2007.
8. Wojnowski. J, *Wielka Encyklopedia PWN*, wyd. PWN, Warszawa 2001.
9. Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. prawo o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 51, poz. 297 z późn.zm.).
10. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198, z późn. zm.).
11. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483.).